

**Roczny plan pracy z historii dla klasy 5 szkoły podstawowej do programu nauczania „Wczoraj i dziś”**

**Wymagania na poszczególne oceny**

\* Gwiazdką oznaczono tematy dodatkowe (nieobowiązkowe) z podstawy programowej

| Temat lekcji                     | Zagadnienia                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Wymagania na poszczególne oceny                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                   |
|----------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | dopuszczająca                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | dostateczna                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | dobra                                                                                                                                                                                                                        | bardzo dobra                                                                                                                                                                                                                                                        | celująca                                                                                                                                                                                          |
| Rozdział 1. Pierwsze cywilizacje |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                   |
| 1. Życie pierwszych ludzi        | <ul style="list-style-type: none"><li>• pochodzenie człowieka</li><li>• różnice między koczowniczym a osiadłym trybem życia</li><li>• życie człowieka pierwotnego</li><li>• epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</li><li>• początki rolnictwa i udomowienie zwierząt</li><li>• dawne i współczesne sposoby wytapiania żelaza</li><li>• terminy: <i>pięściak, hodowla, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, rewolucja neolityczna, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</i></li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>koczowniczy i osiadły tryb życia, pięściak</i></li><li>– opisuje różnice między człowiekiem pierwotnym a współczesnym</li><li>– potrafi wyjaśnić, jakie korzyści daje człowiekowi umiejętność uprawy ziemi i hodowli zwierząt</li><li>– wyjaśnia, dlaczego narzędzia metalowe są lepsze od kamiennych</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>pięściak, hodowla, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, rewolucja neolityczna, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</i></li><li>– przedstawia, skąd wywodzą się praludzie</li><li>– opisuje życie ludzi pierwotnych</li><li>– charakteryzuje epoki kamienia, brązu i żelaza</li><li>– wyjaśnia znaczenie nabycia umiejętności wskrzeszania ognia przez człowieka</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>– porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym</li><li>– wyjaśnia, na czym polegała rewolucja neolityczna</li><li>– przedstawia dawne i współczesne sposoby wytapiania żelaza</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>– wskazuje umiejętności, których nabycie umożliwiło ludziom przejście na osiadły tryb życia</li><li>– wyjaśnia skutki rewolucji neolitycznej</li><li>– wskazuje szlaki, którymi ludność zasiedliła różne kontynenty</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>– wyjaśnia pojęcie ewolucji</li><li>– charakteryzuje kierunki ewolucji człowieka</li><li>– porównuje poziom cywilizacyjny ludzi w różnych epokach</li></ul> |
| 2. Miasta-państwa Mezopotamii    | <ul style="list-style-type: none"><li>• Mezopotamia jako kolebka cywilizacji</li><li>• znaczenie wielkich rzek dla rozwoju najstarszych cywilizacji</li><li>• osiągnięcia cywilizacyjne mieszkańców</li></ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                         | <ul style="list-style-type: none"><li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>cywilizacja, kanał nawadniający, kodeks</i></li><li>– wyjaśnia, jaką funkcję mogą pełnić rzeki w życiu człowieka</li></ul>                                                                                                                                                                                      | <ul style="list-style-type: none"><li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i></li></ul>                                                                                                                                                                                                                                              | <ul style="list-style-type: none"><li>– opisuje rolę wielkich rzek w rozwoju rolnictwa, handlu i komunikacji</li><li>– charakteryzuje i podaje przykłady państw-miast z terenu Mezopotamii</li></ul>                         | <ul style="list-style-type: none"><li>– objaśnia różnicę między prawem zwyczajowym a skodyfikowanym</li><li>– tłumaczy, w jaki sposób powstawały pierwsze państwa</li></ul>                                                                                         | <ul style="list-style-type: none"><li>– przedstawia kraje leżące obecnie na obszarze dawnej Mezopotamii</li><li>– wymienia współczesne przedmioty, których powstanie było</li></ul>               |

|                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                             |
|--------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                          | <p>Mezopotamii</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• powstanie pierwszych państw</li> <li>• zajęcia różnych grup społecznych</li> <li>• Kodeks Hammurabiego</li> <li>• terminy: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i></li> </ul>                                  | <p>– wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii</p> <p>– wyjaśnia zasadę <i>oko za oko, ząb za ząb</i></p>                                                                                                                    | <p>– samodzielnie wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii, Tygrys, Eufrat, Ur, Babilon</p> <p>– wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnej Mezopotamii</p>                                                                                                         | <p>– wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa w życiu społecznym</p>                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                      | <p>możliwe dzięki osiągnięciom ludów Mezopotamii</p>                                                                                                                                                                        |
| 3. W Egipcie faraonów    | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Egipt jako przykład starożytnej cywilizacji</li> <li>• Egipt darem Nilu</li> <li>• osiągnięcia cywilizacji egipskiej</li> <li>• struktura społeczna</li> <li>• wierzenia Egipcjan jako przykład religii politeistycznej</li> <li>• terminy: <i>faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag</i></li> </ul> | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>piramida, faraon</i></p> <p>– wskazuje na mapie: Egipt oraz Nil</p> <p>– opisuje wygląd piramid</p> <p>– porównuje wygląd hieroglifów i pisma współczesnego</p> | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag</i></p> <p>– wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej</p> <p>– opisuje zakres władzy faraona</p>                                                               | <p>– wyjaśnia rolę Nilu w rozwoju cywilizacji egipskiej</p> <p>– przedstawia strukturę społeczną Egiptu</p> <p>– podaje przykłady bogów i charakteryzuje wierzenia Egipcjan</p> | <p>– wyjaśnia powiązania między wierzeniami Egipcjan a ich osiągnięciami w dziedzinie budownictwa i medycyny</p> <p>– opisuje, w jaki sposób wznoszono piramidy</p>                                                  | <p>– opisuje etapy pochówku faraonów</p> <p>– charakteryzuje najbardziej znane przykłady sztuki egipskiej (Sfinks, Dolina Królów, grobowiec Tutenchamona, popiersie Neferetiti), piramidy w Gizie, świątynia Abu Simbel</p> |
| 4. W starożytnym Izraelu | <ul style="list-style-type: none"> <li>• judaizm jako przykład religii monoteistycznej</li> <li>• biblijne dzieje Izraelitów</li> <li>• Dekalog i Tora</li> <li>• postaci biblijne: Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon</li> <li>• terminy: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga,</i></li> </ul>                                                          | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Tora, Żydzi, Dekalog</i></p> <p>– wyjaśnia, o czym opowiada Biblia</p> <p>– wymienia najważniejsze postaci biblijne związane z dziejami Żydów</p>               | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga, Mesjasz, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska</i></p> <p>– wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę</p> <p>– wyjaśnia różnicę</p> | <p>– opisuje główne etapy historii Izraelitów</p> <p>– charakteryzuje judaizm</p> <p>– porównuje wierzenia Egiptu oraz Izraela</p>                                              | <p>– charakteryzuje dokonania najważniejszych przywódców religijnych i politycznych Izraela (Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon)</p> <p>– wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy judaizmem a chrześcijaństwem</p> | <p>– wyjaśnia terminy: <i>synagoga, rabin</i></p> <p>– podaje przykład synagogi we współczesnej Polsce</p>                                                                                                                  |

|                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                              |
|-------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                               | <i>Mesjasz, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska</i>                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | między politeizmem a monoteizmem                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                              |
| 5. Cywilizacje Indii i Chin   | <ul style="list-style-type: none"> <li>osiągnięcia cywilizacyjne Dalekiego Wschodu</li> <li>system kastowy w Indiach</li> <li>cywilizacja Doliny Indusu</li> <li>terminy: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński, Jedwabny Szlak</i></li> </ul>                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Wielki Mur Chiński</i></li> <li>wskazuje na mapie: Indie, Chiny</li> <li>przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego jedwab i porcelana były towarami poszukiwanymi na Zachodzie</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>poprawnie posługuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński, Jedwabny Szlak</i></li> <li>wymienia osiągnięcia cywilizacji doliny Indusu</li> <li>wymienia osiągnięcia cywilizacji chińskiej</li> <li>wyjaśnia, kiedy narodziło się cesarstwo chińskie</li> </ul>                                                                                                                                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>opisuje system kastowy w Indiach</li> <li>charakteryzuje wierzenia hinduistyczne</li> </ul>                                                                                                                                                                            | <ul style="list-style-type: none"> <li>charakteryzuje rolę Jedwabnego Szlaku w kontaktach między Wschodem a Zachodem</li> <li>przedstawia terakotową armię jako zabytek kultury chińskiej</li> <li>wymienia i wskazuje na mapie: rzeki: Indus, Huang He, Jangcy</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>charakteryzuje buddyzm</li> <li>opowiada o filozofii Konfucjusza</li> </ul>                                                                                                                                           |
| 6. Od hieroglifów do alfabetu | <ul style="list-style-type: none"> <li>powstanie pisma i jego znaczenie dla rozwoju cywilizacji</li> <li>pismo a prehistoria i historia</li> <li>terminy: <i>papirus, tabliczki gliniane, pismo obrazkowe, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński</i></li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>pismo obrazkowe, hieroglify, alfabet, pismo alfabetyczne</i></li> <li>wyjaśnia, do czego służy pismo</li> <li>charakteryzuje polskie pismo jako przykład pisma alfabetycznego</li> </ul>                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>poprawnie posługuje się terminami: <i>papirus, tabliczki gliniane, pismo obrazkowe, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński</i></li> <li>wyjaśnia, w jaki sposób umiejętność pisania wpłynęła na dalsze osiągnięcia człowieka</li> <li>porównuje pismo obrazkowe i alfabetyczne</li> <li>wyjaśnia związek między wynalezieniem pisma a historią i prehistorią</li> <li>omawia przyczyny wynalezienia pisma</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>wskazuje różne przykłady sposobów porozumiewania się między ludźmi i przekazywania doświadczeń</li> <li>przyporządkowuje różne rodzaje pisma do cywilizacji, które je stworzyły</li> <li>wymienia przykłady materiałów pisarskich stosowanych w przeszłości</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>wyjaśnia, w jaki sposób pismo obrazkowe przekształciło się w klinowe</li> <li>przedstawia genezę współczesnego pisma polskiego</li> <li>wyjaśnia, jakie były trudności z odczytywaniem pisma obrazkowego</li> </ul>                 | <ul style="list-style-type: none"> <li>podaje przykłady narodów, które posługują się pismem sięgającym tradycją do pisma greckiego oraz do łaciny</li> <li>opowiada o przykładach alternatywnych języków umownych (alfabet Morse'a, język migowy)</li> </ul> |

|                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                  |                                                                                                                  |
|-----------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| * Tajemnice sprzed wieków – Jak odczytano pismo Egipcjan? | <ul style="list-style-type: none"> <li>wyprawa Napoleona do Egiptu</li> <li>hieroglify – litery czy słowa?</li> <li>postaci: Jean F. Champollion</li> <li>terminy: <i>Kamień z Rosetty</i></li> </ul>                                                                                                                                                                           | – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego po wielu stuleciach ludzie nie potrafili odczytać hieroglifów                                                                              | – wyjaśnia, na czym polegały trudności w odczytaniu hieroglifów                                                                                                                                                                                     | – charakteryzuje i przedstawia znaczenie Kamienia z Rosetty<br>– wyjaśnia, jak udało się odczytać hieroglify                                                                                                                                          | – przedstawia postać oraz dokonania Jeana F. Champolliona                                                                                                        | – wyjaśnia, jaki był wpływ wyprawy Napoleona do Egiptu oraz odczytania hieroglifów na pojawienie się egiptologii |
| <b>Rozdział 2. Starożytna Grecja</b>                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                  |                                                                                                                  |
| 1. Demokratyczne Ateny                                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>warunki naturalne Grecji</li> <li>życie w greckiej polis</li> <li>cechy charakterystyczne demokracji ateńskiej</li> <li>Perykles – najwybitniejszy przywódca demokratycznych Aten</li> <li>terminy: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora</i></li> <li>postaci historyczne: Perykles</li> </ul> | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>demokracja, zgromadzenie ludowe</i><br>– przy pomocy nauczyciela opisuje wygląd greckiego polis i życie w nim na przykładzie Aten | – poprawnie posługuje się terminami: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora</i><br>– wskazuje na mapie: Grecję, Ateny<br>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>demokracja</i> i charakteryzuje demokrację ateńską | – wyjaśnia wpływ warunków naturalnych Grecji na zajęcia ludności oraz sytuację polityczną (podział na polis)<br>– wyjaśnia, kim był Perykles<br>– opisuje, kto posiadał prawa polityczne w Atenach                                                    | – wskazuje podobieństwa i różnice między demokracją ateńską a współczesną demokracją parlamentarną                                                               | – wyjaśnia, w jaki sposób kultura grecka rozprzestrzeniła się w basenie Morza Śródziemnego                       |
| *2. Sparta i wojny z Persami                              | <ul style="list-style-type: none"> <li>ustrój i społeczeństwo starożytnej Sparty</li> <li>cechy i etapy wychowania spartańskiego</li> <li>powstanie i rozwój imperium perskiego</li> <li>wojny grecko-perskie</li> <li>terminy: <i>Persowie, danina, sojusz, hoplita, falanga</i></li> </ul>                                                                                    | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>danina, sojusz</i><br>– przy pomocy nauczyciela przedstawia cele i charakter wychowania spartańskiego                             | – poprawnie posługuje się terminami: <i>danina, sojusz, hoplita, falanga</i><br>– przedstawia cele i charakter wychowania spartańskiego<br>– wyjaśnia, dlaczego Spartan uważano za najlepszych wojowników greckich<br>– wskazuje na mapie:          | – charakteryzuje ustrój i społeczeństwo starożytnej Sparty<br>– posługuje się wyrażeniami: <i>spartańskie warunki, mówić lakonicznie</i><br>– wyjaśnia przyczyny i opisuje przebieg wojen grecko-perskich<br>– wskazuje na mapie: Maraton, Termopile, | – opisuje, w jaki sposób walczyli starożytni Grecy<br>– wyjaśnia genezę biegów maratońskich<br>– tłumaczy znaczenie zwrotu: <i>wrócić z tarczą lub na tarczy</i> | – porównuje ustroje Aten i Sparty<br>– opisuje przebieg bitwy pod Termopilami i ocenia postać króla Leonidasa    |

|                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                               | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wydarzenia: bitwa pod Maratonem, bitwa pod Termopilami, bitwa pod Salaminą</li> <li>• postaci historyczne: Dariusz, Kserkses, Leonidas</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                | <p>Spartę, Persję</p> <p>– wyjaśnia, kim byli Dariusz, Kserkses i Leonidas</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                           | <p>Salaminę</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 490 r. p.n.e., 480 r. p.n.e.</p>                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| 3. Bogowie i mity             | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wierzenia starożytnych Greków</li> <li>• mity greckie</li> <li>• najważniejsi greccy bogowie: Zeus, Hera, Posejdon, Afrodyta, Atena, Hades, Hefajstos, Ares, Apollo, Hermes</li> <li>• Homer i jego dzieła – <i>Iliada</i> i <i>Odyseja</i></li> <li>• terminy: <i>Olimp</i>, <i>mit</i>, <i>heros</i>, <i>Partenon</i>, <i>Herakles</i>, <i>Achilles</i>, <i>Odyseusz</i>, <i>wojna trojańska</i>, <i>koń trojański</i></li> <li>• postać historyczna: Homer</li> </ul> | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>mit</i>, <i>heros</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela charakteryzuje najważniejszych bogów greckich</p>                                                                                                                              | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Olimp</i>, <i>mit</i>, <i>heros</i>, <i>Partenon</i>, <i>Herakles</i>, <i>Achilles</i>, <i>Odyseusz</i>, <i>koń trojański</i></p> <p>– przedstawia wierzenia starożytnych Greków</p> <p>– wskazuje na mapie: górę Olimp, Troję</p> <p>– wyjaśnia, kim był Homer</p>                                                           | <p>– charakteryzuje najważniejszych bogów greckich: opisuje ich atrybuty i dziedziny życia, którym patronowali</p> <p>– omawia różne mity greckie</p> <p>– przedstawia treść <i>Iliady</i> i <i>Odysei</i></p> <p>– wyjaśnia współczesne rozumienie wyrażenia: <i>koń trojański</i></p>                                                      | <p>– opisuje wybrane miejsca kultu starożytnych Greków</p> <p>– omawia znaczenie wyroczni w życiu starożytnych Greków</p> | <p>– wyjaśnia nawiązujące do mitologii związki frazeologiczne (frazeologizmy mitologiczne): <i>objęcia Morfeusza</i>, <i>stajnia Augiasza</i>, <i>syzyfowa praca</i>, <i>męki Tantalosa</i>, <i>nić Ariadny</i></p> <p>– opisuje archeologiczne poszukiwania mitycznej Troi</p> |
| 4. Kultura starożytnej Grecji | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wspólne elementy w kulturze greckich polis</li> <li>• najważniejsze dokonania sztuki greckiej</li> <li>• narodziny teatru greckiego</li> <li>• znaczenie filozofii w starożytnej Grecji i najwybitniejsi filozofowie</li> <li>• grecka matematyka i medycyna</li> </ul>                                                                                                                                                                                                  | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>amfiteatr</i>, <i>igrzyska</i>, <i>olimpiada</i>, <i>stadion</i></p> <p>– opisuje rolę sportu w codziennym życiu</p> <p>– przy pomocy nauczyciela opisuje, jak narodził się teatr grecki i jakie było jego znaczenie dla Hellenów</p> | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Wielkie Dionizje</i>, <i>amfiteatr</i>, <i>tragedia</i>, <i>komedia</i>, <i>filozofia</i>, <i>igrzyska</i>, <i>olimpiada</i>, <i>Olimpia</i>, <i>stadion</i>, <i>pięciobój olimpijski</i></p> <p>– wskazuje różne dziedziny kultury i sztuki rozwijane w starożytnej Grecji</p> <p>– opisuje charakter antycznych igrzysk</p> | <p>– opisuje charakter i cele antycznego teatru</p> <p>– przedstawia dokonania nauki greckiej</p> <p>– objaśnia, czym jest filozofia, i przedstawia jej najwybitniejszych przedstawicieli</p> <p>– wyjaśnia, kim byli: Fidiasz, Myron, Sofokles, Pitagoras, Tales z Miletu, Sokrates, Platon, Arystoteles</p> <p>– zaznacza na osi czasu</p> | <p>– przedstawia współczesną tradycję igrzysk olimpijskich</p> <p>– porównuje igrzyska antyczne ze współczesnymi</p>      | <p>– charakteryzuje rolę kultury w życiu społecznym</p> <p>– przybliża postać i dokonania Archimedesesa</p> <p>– podaje przykłady wpływu dokonań starożytnych Greków na współczesną kulturę i naukę</p>                                                                         |

|                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                           |                                                                                                                                      |
|-----------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• rola sportu w życiu starożytnych Greków</li> <li>• terminy: <i>Wielkie Dionizje, amfiteatr, tragedia, komedia, filozofia, igrzyska, olimpiada, Olimpia, stadion, pięciobój olimpijski</i></li> <li>• postaci historyczne: Fidasz, Myron, Ajschylos, Sofokles, Eurypides, Arystofanes, Sokrates, Platon, Arystoteles, Hipokrates, Pitagoras, Tales z Miletu</li> </ul>                                            |                                                                                                                                                                                                         | sportowych                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | datę: 776 r. p.n.e.                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                           |                                                                                                                                      |
| *5. Imperium Aleksandra Wielkiego | <ul style="list-style-type: none"> <li>• podboje Aleksandra Wielkiego</li> <li>• wojna z Persją (bitwy nad rzeczką Granik, pod Issos i pod Gaugamelą)</li> <li>• wyprawa Aleksandra do Indii</li> <li>• kulturowe skutki podbojów Aleksandra Wielkiego</li> <li>• terminy: <i>imperium, falanga macedońska, węzeł gordyjski, hellenizacja, kultura hellenistyczna</i></li> <li>• postaci historyczne: Filip II, Aleksander Macedoński (Wielki)</li> </ul> | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>imperium</i></p> <p>– uzasadnia, dlaczego Aleksandra nazwano „Wielkim”</p> <p>– określa, na jakim obszarze toczyły się opisywane wydarzenia</p> | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>imperium, węzeł gordyjski, hellenizacja</i></p> <p>– wskazuje na mapie: Macedonię, Persję, Indie i Aleksandrię w Egipcie</p> <p>– opisuje przebieg kampanii perskiej Aleksandra Macedońskiego</p> <p>– opisuje dokonania Filipa II i Aleksandra Macedońskiego (Wielkiego)</p> | <p>– wyjaśnia charakter kultury hellenistycznej</p> <p>– przedstawia skutki podbojów Aleksandra</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 333 r. p.n.e., 331 r. p.n.e.</p> <p>– posługuje się terminami: <i>falanga macedońska, kultura hellenistyczna</i></p> | <p>– omawia znaczenie Biblioteki Aleksandryjskiej</p> <p>– charakteryzuje sposób walki wojsk Aleksandra Macedońskiego</p> | <p>– przedstawia siedem cudów świata</p> <p>– wymienia państwa, które leżą dziś na terenach podbitych przez Aleksandra Wielkiego</p> |

|                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                               |
|---------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| * Tajemnice sprzed wieków – Jak wyglądała latarnia morska na Faros? | <ul style="list-style-type: none"> <li>• siedem cudów świata</li> <li>• konstrukcja latarni morskiej na Faros</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | – wyjaśnia, dlaczego w przeszłości ludzie mieli problem ze wznoszeniem wysokich budowli                                                                                                 | – przedstawia, w jaki sposób działała latarnia w starożytności                                                                                                                                                                                                                                                                     | – opisuje losy latarni na Faros                                                                                                                                                                                                                                              | – charakteryzuje siedem cudów świata                                                                                                    | – omawia inny wybrany obiekt z listy siedmiu cudów świata starożytnego                                                                                                        |
| <b>Rozdział III. Starożytny Rzym</b>                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                               |
| 1. Ustrój starożytnego Rzymu                                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>• legendarne początki państwa rzymskiego</li> <li>• zasady ustrojowe republiki rzymskiej</li> <li>• społeczeństwo starożytnego Rzymu</li> <li>• dokonania Gajusza Juliusza Cezara</li> <li>• upadek republiki</li> <li>• powstanie cesarstwa rzymskiego</li> <li>• terminy: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i></li> <li>• postaci legendarne i historyczne: Romulus i Remus, Gajusz Juliusz Cezar, Oktawian August</li> </ul> | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>dyktator, cesarz</i><br>– wskazuje na mapie: Rzym<br>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego symbolem Rzymu została wilczyca | – poprawnie posługuje się terminami: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i><br>– przedstawia legendarne początki Rzymu<br>– wskazuje na mapie: Półwysep Apeniński<br>– omawia dokonania Gajusza Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta | – charakteryzuje ustrój republiki rzymskiej i jej główne organy władzy<br>– przedstawia kompetencje najważniejszych urzędów republikańskich<br>– opisuje konflikt społeczny między patrycjuszami a plebejuszami<br>– zaznacza na osi czasu daty: 753 r. p.n.e., 44 r. p.n.e. | – omawia przyczyny oraz okoliczności upadku republiki rzymskiej<br>– porównuje ustroje demokracji ateńskiej i republiki rzymskiej       | – wyjaśnia różnice w rozumieniu terminu <i>republika</i> przez Rzymian i współcześnie<br>– przedstawia funkcje pełnione przez senat w ustroju współczesnej Polski             |
| 2. Imperium Rzymskie                                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>• podboje rzymskie</li> <li>• Imperium Rzymskie i jego prowincje</li> <li>• organizacja armii rzymskiej</li> <li>• podział cesarstwa</li> <li>• upadek cesarstwa zachodniorzymskiego</li> <li>• terminy: <i>Kartagina,</i></li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                            | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>prowincja, legiony, plemiona barbarzyńskie, wielka wędrówka ludów</i><br>– przedstawia wygląd i uzbrojenie rzymskiego legionisty  | – poprawnie posługuje się terminami: <i>prowincja, legiony, romanizacja, plemiona barbarzyńskie, Germanie, Hunowie, wielka wędrówka ludów</i><br>– wymienia główne prowincje Imperium                                                                                                                                              | – opisuje przyczyny podziału cesarstwa na wschodnie i zachodnie<br>– opisuje okoliczności upadku cesarstwa zachodniego<br>– zaznacza na osi czasu daty: 395 r. n.e., 476 r. n.e.<br>– zna postać cesarza                                                                     | – wymienia korzyści oraz zagrożenia funkcjonowania państwa o rozległym terytorium<br>– wyjaśnia wpływ kultury rzymskiej na podbite ludy | – przedstawia postać Hannibala i wojny punickie<br>– pokazuje przykłady romanizacji we współczesnej Europie<br>– przybliża postaci wodzów barbarzyńskich Attyli oraz Odoakera |

|                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                     |                                                                                                                                                              |
|-----------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                   | <i>prowincja, limes, legiony, legionści, Imperium Rzymskie, pax Romana, romanizacja, barbarzyńcy, Germanie, Konstantynopol, Hunowie, wielka wędrówka ludów</i>                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                       | Rzymskiego<br>– wskazuje na mapie: Kartaginę, granice Imperium Rzymskiego w II w. n.e., Konstantynopol<br>– omawia etapy powstawania Imperium Rzymskiego                                                                                                                                                          | Konstantyna Wielkiego                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                     |                                                                                                                                                              |
| 3. Życie w Wiecznym Mieście       | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Rzym jako stolica imperium i Wieczne Miasto</li> <li>• życie codzienne i rozrywki w Rzymie</li> <li>• podział społeczeństwa rzymskiego</li> <li>• wierzenia religijne Rzymian i najważniejsze bóstwa</li> <li>• terminy: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki</i></li> </ul> | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>amfiteatr, gladiatorzy, niewolnicy</i><br>– przy pomocy nauczyciela przedstawia warunki życia oraz rozrywki dawnych mieszkańców Rzymu<br>– omawia wierzenia Rzymian i wpływ, jaki wywarła na nie religia Greków | – poprawnie posługuje się terminami: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki</i><br>– wymienia najważniejsze bóstwa czczone przez Rzymian i określa, jakimi dziedzinami życia się opiekowały<br>– charakteryzuje różne grupy społeczeństwa rzymskiego | – wyjaśnia, dlaczego Rzym był nazywany Wiecznym Miastem<br>– opisuje, jakie funkcje pełniło Forum Romanum<br>– wymienia greckie odpowiedniki najważniejszych rzymskich bóstw                                                                                                                             | – wyjaśnia, dlaczego cesarze rzymscy starali się kierować zawołaniem ludu: <i>chleba i igrzysk!</i> | – przedstawia pozostałości Pompejów i Herculanium jako źródła wiedzy o życiu codziennym w starożytności                                                      |
| 4. Dokonania starożytnych Rzymian | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Rzymianie jako wielcy budowniczowie</li> <li>• kultura i sztuka starożytnego Rzymu jako kontynuacja dokonań antycznych Greków</li> <li>• prawo rzymskie i jego znaczenie dla funkcjonowania państwa</li> <li>• najważniejsze budowle w starożytnym Rzymie</li> <li>• terminy: <i>kopuła,</i></li> </ul>                                     | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>luk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, kodeks</i>                                                                                                                                                            | – poprawnie posługuje się terminami: <i>kopuła, akwedukt, luk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana</i><br>– wyjaśnia powiedzenie: <i>Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu</i>                                                                                  | – uzasadnia i ocenia twierdzenie, że Rzymianie potrafili czerpać z dorobku kulturowego podbitych ludów<br>– omawia najwybitniejsze dzieła sztuki i architektury rzymskiej<br>– wyjaśnia rolę praw i przepisów w funkcjonowaniu państwa na przykładzie Rzymu<br>– omawia dokonania Wergiliusza i Horacego | – wyjaśnia, dlaczego dobra sieć drogowa jest ważna dla funkcjonowania każdego państwa               | – opisuje wpływ prawa rzymskiego na współczesne prawo europejskie<br>– ocenia, które z dokonań Rzymian uważa za najwybitniejsze, i uzasadnia swoją odpowiedź |

|                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                   |                                                                                                      |
|-----------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                               | <p>akwedukt, łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• postaci historyczne: Wergiliusz, Horacy</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                   |                                                                                                      |
| 5. Początki chrześcijaństwa                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Jezus z Nazaretu jako twórca nowej religii monoteistycznej</li> <li>• przyczyny prześladowania chrześcijan w starożytnym Rzymie</li> <li>• rola świętych Pawła i Piotra w rozwoju chrześcijaństwa</li> <li>• Edykt mediolański i zakończenie prześladowań chrześcijan w cesarstwie</li> <li>• terminy: <i>Mesjasz, chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt mediolański</i></li> <li>• postaci historyczne: Jezus z Nazaretu, święty Piotr, święty Paweł z Tarsu, Konstantyn Wielki</li> </ul> | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>apostołowie, Jezus z Nazaretu, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament</i></p> | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Mesjasz, chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt mediolański</i></p> <p>– charakteryzuje działalność apostołów po ukrzyżowaniu Jezusa</p> <p>– wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę, Mediolan</p> <p>– omawia nauki Jezusa z Nazaretu oraz dokonania świętego Piotra, świętego Pawła z Tarsu i Konstantyna Wielkiego</p> | <p>– wyjaśnia, czym różni się chrześcijaństwo od judaizmu</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego władze rzymskie odnosiły się wrogo do chrześcijaństwa</p> <p>– wyjaśnia znaczenie Edyktu mediolańskiego dla rozwoju chrześcijaństwa</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 33 r. n.e., 313 r. n.e.</p> | <p>– opisuje najstarsze symbole chrześcijańskie</p> <p>– wyjaśnia związki między judaizmem a chrześcijaństwem</p> | <p>– przedstawia dzieje wybranego świętego (na przykład swojego patrona)</p>                         |
| * Tajemnice sprzed wieków – Bursztynowy szlak | <ul style="list-style-type: none"> <li>• rola szlaków handlowych w starożytności</li> <li>• bursztyn i jego znaczenie dla</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | <p>– wskazuje na mapie: przebieg bursztynowego szlaku (Pruszcz Gdański, Kalisz, Brama Morawska)</p> <p>– wyjaśnia, czym jest</p>                 | <p>– wyjaśnia, dlaczego bursztyn był ceniony przez Rzymian</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | <p>– wyjaśnia rolę szlaków handlowych</p>                                                                                                                                                                                                                                                  | <p>– podaje argumenty za twierdzeniem i przeciwnie, że miasto Kalisz istniało w starożytności</p>                 | <p>– opisuje, jakie ludy żyły na ziemiach polskich w okresie funkcjonowania bursztynowego szlaku</p> |

|                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                          |
|--------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                            | starożytnych Rzymian<br>• kontakty handlowe Rzymian z wybrzeżem Bałtyku                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | bursztyn i do czego się go stosuje                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                          |
| <b>Rozdział IV. Początki średniowiecza</b> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                          |
| 1. Bizancjum w czasach świetności          | <ul style="list-style-type: none"> <li>• cesarstwo bizantyjskie pod panowaniem Justyniana I Wielkiego</li> <li>• dokonania Justyniana I Wielkiego</li> <li>• Konstantynopol jako Nowy Rzym</li> <li>• tradycja grecka w Bizancjum</li> <li>• osiągnięcia naukowe Bizantyjczyków</li> <li>• upadek Konstantynopola, jego przyczyny i skutki</li> <li>• terminy: <i>Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika</i></li> <li>• postaci historyczne: Justynian I Wielki</li> </ul> | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>ikona, freski, mozaika</i>                                                                                                       | – poprawnie posługuje się terminami: <i>Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika</i><br>– wskazuje na mapie: Konstantynopol, granice cesarstwa bizantyjskiego w czasach Justyniana I Wielkiego<br>– tłumaczy, dlaczego Konstantynopol zaczęto określać Nowym Rzymem<br>– wyjaśnia znaczenie wyrażenia <i>bizantyjski przepych</i> | – wskazuje, jaką rolę w periodyzacji dziejów odegrał upadek cesarstwa zachodniorzymskiego oraz wschodniorzymskiego<br>– charakteryzuje styl bizantyjski w sztuce<br>– podaje przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego<br>– zaznacza na osi czasu datę upadku Konstantynopola – 1453 r.<br>– zna postać Justyniana I Wielkiego<br>– omawia dokonania Justyniana I Wielkiego | – wyjaśnia, w jaki sposób położenie geograficzne wpłynęło na bogactwo Konstantynopola<br>– uzasadnia twierdzenie, że Bizancjum połączyło w nauce tradycję zachodniorzymską i grecką<br>– wyjaśnia, jakie znaczenie dla państwa ma kodyfikacja praw | – wyjaśnia, jaki wpływ na chrześcijaństwo miał podział Rzymu na część zachodnią i wschodnią<br>– opisuje, jakie zmiany w bazylice Hagia Sofia zostały dokonane przez muzułmanów                                                                          |
| 2. Arabowie i początki islamu              | <ul style="list-style-type: none"> <li>• pochodzenie Arabów</li> <li>• działalność Mahometa i narodziny islamu</li> <li>• religia muzułmańska i jej zasady</li> <li>• dżihad i podboje Arabów</li> <li>• kultura i nauka arabska</li> <li>• terminy: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret,</i></li> </ul>                                                                                                                                   | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>oaza, islam, Allah, Koran, meczet</i><br>– przy pomocy nauczyciela wskazuje podstawowe różnice między chrześcijaństwem a islamem | – poprawnie posługuje się terminami: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i><br>– omawia najważniejsze zasady wiary muzułmanów<br>– wskazuje na mapie:                                                           | – przedstawia postać i działalność Mahometa<br>– omawia osiągnięcia Arabów w dziedzinie kultury i nauki w średniowieczu<br>– charakteryzuje i ocenia stosunek Arabów do ludów podbitych w średniowieczu<br>– zaznacza na osi czasu datę: 622 r.                                                                                                                                      | – wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy chrześcijaństwem a islamem<br>– podaje przykłady wpływu kultury, nauki i języka arabskiego na Europejczyków                                                                                          | – wyjaśnia, jak zmieniło się nastawienie części muzułmanów do innych kultur w średniowieczu i współcześnie<br>– ocenia potrzebę tolerancji religijnej<br>– wskazuje na podobieństwa i różnice w sposobie postrzegania dziejów i odmierzania czasu między |

|                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                              |                                                           |
|----------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------|
|                                  | <p><i>mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• postaci historyczne: Mahomet</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                         | Półwysep Arabski, Mekkę, Medynę oraz imperium arabskie w okresie świetności                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                              | chrześcijaństwem a islamem                                |
| 3. Nowe państwa w Europie        | <ul style="list-style-type: none"> <li>• powstanie państwa Franków</li> <li>• cesarstwo Karola Wielkiego</li> <li>• rozwój kultury i nauki w państwie Karola Wielkiego</li> <li>• traktat w Verdun i jego skutki – nowe państwa w Europie</li> <li>• Rzesza Niemiecka</li> <li>• terminy: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i></li> <li>• postaci historyczne: Chłodwig, Karol Młot, Pepin Mały, Karol Wielki, Otton I</li> </ul> | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>dynastia, cesarstwo, możnowładca</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego Karol otrzymał przydomek „Wielki”</p> | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i></p> <p>– wskazuje na mapie: zasięg terytorialny państwa Franków w czasach Karola Wielkiego, Akwizgran i Rzym</p> | <p>– wyjaśnia, w jaki sposób władzę w państwie Franków przejęła dynastia Karolingów</p> <p>– charakteryzuje rozwój kultury i nauki w czasach Karola Wielkiego</p> <p>– przedstawia postanowienia traktatu w Verdun oraz jego skutki</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 800 r., 843 r., 962 r.</p> <p>– omawia dokonania: Chłodwiga, Karola Młota, Pepina Małego, Karola Wielkiego i Ottona I</p> | <p>– wyjaśnia, w jaki sposób doszło do utworzenia Rzeszy Niemieckiej</p> <p>– tłumaczy, dlaczego Karol Wielki jest jednym z patronów zjednoczonej Europy</p> | – wyjaśnia skąd pochodzi polskie słowo „król”             |
| 4. Konflikt papieża z cesarstwem | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wielka schizma wschodnia i jej skutki</li> <li>• spór o inwestyturę między cesarzem a papieżem w XI w.</li> <li>• Canossa jako miejsce pokuty cesarza Henryka IV</li> <li>• konkordat wormacki i jego postanowienia</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                       | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>prawosławie, ekskomunika</i></p>                                                                                               | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i></p> <p>– wyjaśnia konsekwencje ekskomuniki cesarza</p>                                                                                               | <p>– wyjaśnia przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej</p> <p>– wyjaśnia, czym są religie, a czym wyznania religijne</p> <p>– przedstawia przebieg sporu pomiędzy cesarzem a papieżem w XI w.</p> <p>– przedstawia postanowienia konkordatu</p>                                                                                                                                              | <p>– wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę</p> <p>– omawia przykładowe różnice pomiędzy Kościołem katolickim a prawosławnym</p>                       | – przedstawia okoliczności utworzenia Państwa Kościelnego |

|                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                      |                                                         |                                                                                                                                                                                                     |
|---------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                     | <ul style="list-style-type: none"> <li>• terminy: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i></li> <li>• postaci historyczne: papież Grzegorz VII, cesarz Henryk IV</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                       | i opisuje ukorzenie się cesarza Henryka IV w Canossie<br>– przedstawia postaci: papieża Grzegorza VI, cesarza Henryka IV                                                                                                                                 | w Wormacji<br>– zaznacza na osi czasu daty: 1054 r., 1077 r., 1122 r.                                                                                                                                |                                                         |                                                                                                                                                                                                     |
| 5. Wyprawy krzyżowe | <ul style="list-style-type: none"> <li>• zajęcie Ziemi Świętej przez Turków</li> <li>• synod w Clermont</li> <li>• krucjaty</li> <li>• utworzenie Królestwa Jerozolimskiego</li> <li>• powstanie zakonów rycerskich: templariuszy, joannitów i Krzyżaków</li> <li>• upadek twierdzy Akka</li> <li>• skutki wypraw krzyżowych</li> <li>• terminy: <i>Ziemia Święta, synod, krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i></li> <li>• postaci historyczne: papież Urban II</li> </ul> | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i><br>– opisuje wygląd rycerzy zakonnych | – poprawnie posługuje się terminami: <i>Ziemia Święta, synod, krucjaty, krzyżowcy, zakony rycerskie</i><br>– wyjaśnia przyczyny ogłoszenia krucjat<br>– wskazuje na mapie: Ziemię Świętą i trasy wybranych krucjat<br>– omawia skutki pierwszej krucjaty | – przedstawia zakony templariuszy, joannitów i Krzyżaków oraz ich zadania<br>– opisuje skutki wypraw krzyżowych<br>– przedstawia postać: Urbana II<br>– zaznacza na osi czasu daty: 1096 r., 1291 r. | – omawia okoliczności zlikwidowania zakonu templariuszy | – przedstawia informacje, które z zakonów rycerskich funkcjonują współcześnie i jaka obecnie jest ich rola<br>– ocenia rolę krucjat w kształtowaniu się relacji między chrześcijanami a muzułmanami |

|                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                      |                                                                                      |                                                                                                     |
|------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|
| * Tajemnice sprzed wieków – Skarb templariuszy | <ul style="list-style-type: none"> <li>• zakon templariuszy i jego funkcje po zakończeniu krucjat</li> <li>• wzrost znaczenia i bogactwa templariuszy</li> <li>• przyczyny kasacji zakonu</li> <li>• polskie posiadłości templariuszy</li> </ul>                                                                                    | – wyjaśnia, do jakich celów został powołany zakon templariuszy                                                                                                       | – przedstawia genezę bogactwa templariuszy – opisuje mit skarbu templariuszy                                                                                                                                                                                                              | – przedstawia dzieje templariuszy po upadku Królestwa Jerozolimskiego – opisuje losy ostatniego mistrza zakonu Jakuba de Molay       | – przedstawia legendę o św. Graalu                                                   | – wskazuje posiadłości zakonu na obszarze dzisiejszej Polski                                        |
| <b>Rozdział V. Społeczeństwo średniowiecza</b> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                      |                                                                                      |                                                                                                     |
| I. System feudalny                             | <ul style="list-style-type: none"> <li>• podział na seniorów i wasali</li> <li>• społeczna drabina feudalna</li> <li>• podział społeczeństwa średniowiecznego na stany</li> <li>• terminy: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hold lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i></li> </ul> | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>senior, wasal, hold lenny, przywilej</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, na czym polegała drabina feudalna | – poprawnie posługuje się terminami: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hold lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i> – przedstawia, jak wyglądał hold lenny – wymienia i charakteryzuje poszczególne stany w społeczeństwie średniowiecznym | – omawia różnice pomiędzy społeczeństwem stanowym a współczesnym – opisuje zależność między seniorem a wasalem                       | – wyjaśnia, które stany były uprzywilejowane                                         | – wyjaśnia, kim byli w Europie Zachodniej hrabiowie i baronowie                                     |
| 2. Epoka rycerzy                               | <ul style="list-style-type: none"> <li>• ideał rycerza i jego obowiązki</li> <li>• od pazia do rycerza</li> <li>• życie codzienne rycerzy</li> <li>• elementy wyposażenia średniowiecznego rycerza</li> </ul>                                                                                                                       | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rycerz, herb, kopia, ostrogi</i> – opisuje uzbrojenie rycerzy                                                  | – poprawnie posługuje się terminami: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i> – charakteryzuje ideał rycerza średniowiecznego – wyjaśnia, kto mógł                                                                                                   | – opisuje życie codzienne rycerstwa – przedstawia poszczególne etapy wychowania rycerskiego – opisuje ceremonię pasowania na rycerza | – przedstawia historię najsłynniejszego polskiego rycerza Zawiszy Czarnego z Garbowa | – przedstawia literackie ideały rycerskie: hrabiego Rolanda, króla Artura i rycerzy Okrągłego Stołu |

|                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                        |                                                                                                                                             |
|-------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>• kultura rycerska</li> <li>• elementy wyposażenia średniowiecznego rycerza</li> <li>• terminy: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i></li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                 | zostać rycerzem<br>– opisuje uzbrojenie rycerskie                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                        |                                                                                                                                             |
| * Tajemnice sprzed wieków – Dlaczego rycerze brali udział w turniejach? | <ul style="list-style-type: none"> <li>• rola turniejów rycerskich</li> <li>• przebieg turniejów</li> <li>• konsekwencje zwycięstwa i porażki w turnieju</li> <li>• obyczajowość turniejowa</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | – przy pomocy nauczyciela omawia, z jakimi konsekwencjami wiązała się porażka w turnieju                                                                                                        | – przedstawia, w jaki sposób byli nagradzani zwycięzcy turniejów                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | – wyjaśnia, dlaczego rycerze byli skłonni uczestniczyć w turniejach                                                                                                                           | – opisuje przebieg turniejów rycerskich                                                                                                | – wyjaśnia, dlaczego współczesna młodzież organizuje się w bractwa rycerskie i kultywuje tradycję rycerską; podaje przykład takiego bractwa |
| 3. Średniowieczne miasto i wieś                                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>• powstanie osad rzemieślniczych i kupieckich</li> <li>• lokacje miast i wsi</li> <li>• samorząd miejski i jego organy</li> <li>• społeczeństwo miejskie</li> <li>• organa samorządu wiejskiego</li> <li>• wygląd średniowiecznego miasta</li> <li>• zajęcia ludności wiejskiej</li> <li>• terminy: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadzka, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska,</i></li> </ul> | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, ratusz, pług, radło, brona</i><br>– porównuje życie codzienne mieszkańców średniowiecznych miast i wsi | – poprawnie posługuje się terminami: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadzka, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpółówka, pług, radło, brona</i><br>– opisuje, gdzie i w jaki sposób tworzyły się miasta<br>– charakteryzuje główne zajęcia mieszkańców miast<br>– opisuje życie i obowiązki ludności wiejskiej | – wyjaśnia, na czym polegały lokacje miast i wsi<br>– przedstawia organy samorządu miejskiego<br>– charakteryzuje różne grupy społeczne mieszczan<br>– wyjaśnia, na czym polegała trójpółówka | – opisuje wybrany średniowieczny zabytek mieszczański w Polsce<br>– znajduje i przedstawia informacje o założeniu własnej miejscowości | – przedstawia historie i okoliczności założenia najstarszych miast w regionie                                                               |

|                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|----------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                            | <i>trójpółówka, plug, radło, brona</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| 4. Kościół w średniowieczu | <ul style="list-style-type: none"> <li>• duchowni w średniowieczu, ich przywileje i obowiązki</li> <li>• religijność doby średniowiecza</li> <li>• średniowieczne zakony: benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie</li> <li>• życie w średniowiecznym klasztorze</li> <li>• średniowieczne szkolnictwo</li> <li>• terminy: zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</li> <li>• postać historyczna: święty Franciszek z Asyżu</li> </ul> | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: zakon, klasztor, uniwersytet</p> <p>– przy pomocy nauczyciela omawia życie w średniowiecznym klasztorze i jego organizację</p> <p>– wyjaśnia, czym zajmowali się kopiści</p> | <p>– poprawnie posługuje się terminami: zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</p> <p>– charakteryzuje stan duchowny w średniowieczu</p> <p>– opisuje różne role, jakie odgrywali duchowni w społeczeństwie średniowiecznym</p> | <p>– przedstawia najważniejsze zakony średniowieczne</p> <p>– wyjaśnia określenie benedyktyńska praca</p> <p>– charakteryzuje średniowieczne szkolnictwo</p> <p>– porównuje szkolnictwo średniowieczne i współczesne</p> <p>– przedstawia dokonania świętego Franciszka z Asyżu</p> | <p>– porównuje zakony kontemplacyjne i zakony żebracze</p> <p>– wyjaśnia, jaką funkcję w klasztorze spełniają: refektarz, wirydarz, dormitorium i kapituła</p> | <p>– znajduje i przedstawia informacje o najstarszych polskich kronikarzach: Gallu Anonimie i Wincentym Kadłubku</p> <p>– opisuje jeden z klasztorów działających w Polsce, wyjaśnia, jakiego zgromadzenia jest siedzibą, i przedstawia w skrócie dzieje tego zgromadzenia</p> |
| 5. Sztuka średniowiecza    | <ul style="list-style-type: none"> <li>• rola sztuki w średniowieczu</li> <li>• znaczenie biblia pauperum</li> <li>• styl romański i jego cechy</li> <li>• styl gotycki i jego charakterystyczne elementy</li> <li>• rzeźba i malarstwo średniowieczne</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                               | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: katedra, witraże, miniatura</p> <p>– przy pomocy nauczyciela omawia zabytki sztuki średniowiecznej w Polsce</p> <p>– wymienia różne dziedziny sztuki średniowiecznej</p>     | <p>– poprawnie posługuje się terminami: biblia pauperum, katedra, styl romański, styl gotycki, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</p> <p>– wyjaśnia, czym była i jakie zadania spełniała</p>                                                                                                | <p>– charakteryzuje styl romański</p> <p>– omawia cechy stylu gotyckiego</p>                                                                                                                                                                                                        | <p>– porównuje styl gotycki i romański</p> <p>– przedstawia przykłady rzeźby i malarstwa średniowiecznego</p>                                                  | <p>– znajduje i przedstawia informacje o średniowiecznych świątyniach w swoim regionie oraz elementach ich wystroju</p>                                                                                                                                                        |

|                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                     |
|-----------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                               | <ul style="list-style-type: none"> <li>• pismo i miniatury w rękopisach</li> <li>• zabytki średniowieczne w Polsce</li> <li>• terminy: <i>biblia pauperum</i>, styl romański, styl gotycki, katedra, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                          | <i>biblia pauperum</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                     |
| <b>Rozdział VI. Polska pierwszych Piastów</b> |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                     |
| I. Zanim powstała Polska                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>• najstarsze osadnictwo na ziemiach polskich w świetle wykopalisk archeologicznych</li> <li>• gród w Biskupinie</li> <li>• Słowianie w Europie i ich kultura</li> <li>• wierzenia dawnych Słowian</li> <li>• pierwsze państwa słowiańskie</li> <li>• plemiona słowiańskie na ziemiach polskich</li> <li>• terminy: <i>kurhan</i>, <i>kamienne kręgi</i>, <i>Biskupin</i>, <i>wielka wędrówka ludów</i>, <i>Słowianie</i>, <i>Swaróg</i>, <i>Perun</i>, <i>Świętowit</i>, <i>plemię</i>, <i>Państwo Wielkomorawskie</i>, <i>Wiślanie</i>, <i>Polanie</i></li> <li>• postaci historyczne: święty Cyryl i święty</li> </ul> | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>wielka wędrówka ludów</i>, <i>plemię</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela opisuje wygląd osady w Biskupinie</p> | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>kurhan</i>, <i>kamienne kręgi</i>, <i>Biskupin</i>, <i>wielka wędrówka ludów</i>, <i>Słowianie</i>, <i>Swaróg</i>, <i>Perun</i>, <i>Świętowit</i>, <i>plemię</i>, <i>Państwo Wielkomorawskie</i>, <i>Wiślanie</i>, <i>Polanie</i></p> <p>– przedstawia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich</p> <p>– charakteryzuje wierzenia Słowian</p> <p>– wskazuje na mapie: rozmieszczenie plemion słowiańskich na ziemiach polskich</p> | <p>– przedstawia najstarsze państwa słowiańskie</p> <p>– wymienia państwa słowiańskie, które przyjęły chrześcijaństwo w obrządku łacińskim, oraz te, które przyjęły je w obrządku greckim</p> <p>– wyjaśnia rolę, jaką w rozwoju państw słowiańskich odegrali święci Cyryl i Metody</p> | <p>– podaje przykłady tradycji pogańskich zachowanych do czasów współczesnych</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób powstał alfabet słowiański</p> | <p>– wymienia pozostałości bytowania ludów przedśłowiańskich na ziemiach polskich</p> <p>– przedstawia współczesne konsekwencje wynikające dla krajów słowiańskich z przyjęcia chrześcijaństwa w obrządku greckim lub łacińskim</p> |

|                                | Metody                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                           |
|--------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 2. Mieszko I i początki Polski | <ul style="list-style-type: none"> <li>• rozwój państwa Polan</li> <li>• dynastia Piastów</li> <li>• panowanie Mieszka I</li> <li>• małżeństwo Mieszka z Dobrawą</li> <li>• chrzest Polski i jego skutki</li> <li>• konflikt z margrabią Hodonem i bitwa pod Cedynią</li> <li>• terminy: <i>książę, dynastia, Piastowie, biskupstwo, dyplomacja, poganin, Dagome iudex</i></li> <li>• postaci historyczne: Mieszko I, Dobrawa</li> </ul> | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>książę, dynastia</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, skąd pochodzi nazwa „Polska”</p>                    | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>książę, dynastia, Piastowie, biskupstwo, dyplomacja, poganin, Dagome iudex</i></p> <p>– wyjaśnia, dlaczego w przeciwieństwie do legendarnych przodków Mieszko I jest uznawany za pierwszego historycznego władcę Polski</p> <p>– opisuje zasługi Mieszka I i Dobrawy</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 966 r., 972 r.</p> <p>– wskazuje na mapie: Gniezno, Poznań, Wielkopolskę, granice państwa Mieszka I</p> | <p>– przedstawia okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I</p> <p>– wyjaśnia skutki chrztu Mieszka I</p> <p>– opisuje stosunki Mieszka I z sąsiadami</p> | <p>– uzasadnia twierdzenie, że przyjęcie chrztu przez Mieszka I należało do najważniejszych wydarzeń w dziejach Polski</p>                                                               | <p>– omawia dokument <i>Dagome iudex</i> i jego wartość jako źródła historycznego</p> <p>– przedstawia bilans korzyści, jakie mogło przynieść Mieszkowi I przyjęcie chrztu lub pozostanie przy wierzeniach pogańskich</p> |
| 3. Polska Bolesława Chrobrego  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• misja biskupa Wojciecha i jej skutki</li> <li>• zjazd gnieźnieński i jego konsekwencje</li> <li>• powstanie niezależnej organizacji na ziemiach polskich</li> <li>• stosunki Bolesława Chrobrego z sąsiadami</li> <li>• koronacja Bolesława Chrobrego na króla Polski i jej znaczenie</li> <li>• terminy: <i>relikwie, zjazd gnieźnieński, arcybiskupstwo, Miłsko, Łużyce, Grody</i></li> </ul> | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>arcybiskupstwo, koronacja</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego</p> | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>relikwie, zjazd gnieźnieński, arcybiskupstwo, Miłsko, Łużyce, Grody</i></p> <p>– opisuje misję świętego Wojciecha do pogańskich Prusów</p> <p>– wskazuje na mapie: granice państwa Bolesława Chrobrego na początku jego panowania oraz ziemie przez niego podbite</p> <p>– omawia rolę, jaką w dziejach Polski</p>                                                                                                | <p>– przedstawia przebieg i znaczenie zjazdu w Gnieźnie</p> <p>– opisuje wojny prowadzone przez Chrobrego z sąsiadami</p>                                    | <p>– wyjaśnia znaczenie utworzenia niezależnego Kościoła w państwie polskim</p> <p>– opisuje Drzwi Gnieźnieńskie jako przykład źródła ikonograficznego z najstarszych dziejów Polski</p> | <p>– wskazuje pozytywne i negatywne skutki polityki prowadzonej przez Bolesława Chrobrego</p>                                                                                                                             |

|                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                               |
|----------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                        | <p><i>Czerwieńskie, koronacja</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• postaci historyczne: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                   | <p>odegrali: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1000 r., 1025 r.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                               |
| 4. Kryzys i odbudowa państwa polskiego | <ul style="list-style-type: none"> <li>• kryzys państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego</li> <li>• panowanie Mieszka II</li> <li>• reformy Kazimierza Odnowiciela</li> <li>• Kraków stolicą państwa</li> <li>• polityka zagraniczna Bolesława Śmiałego</li> <li>• koronacja Bolesława Śmiałego</li> <li>• konflikt króla z biskupem Stanisławem i jego skutki</li> <li>• terminy: <i>insygnia królewskie</i></li> <li>• postaci historyczne: Mieszko II, Kazimierz Odnowiciel, Bolesław Śmiały, biskup Stanisław</li> </ul> | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem”</p> | <p>– poprawnie posługuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i></p> <p>– wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem”</p> <p>– wskazuje na mapie: ziemie polskie pod panowaniem Kazimierza Odnowiciela</p> <p>– omawia działalność: Mieszka II, Bezpryma, Kazimierza Odnowiciela, Bolesława Śmiałego i biskupa Stanisława</p> <p>– zaznacza na osi czasu datę: 1076 r.</p> | <p>– opisuje sytuację państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego</p> <p>– ocenia postawę Bezpryma</p> <p>– przedstawia skutki kryzysu państwa polskiego</p> <p>– charakteryzuje rządy Bolesława Śmiałego</p>                                                 | <p>– opisuje sytuację międzynarodową w okresie rządów Bolesława Śmiałego</p> <p>– wyjaśnia przyczyny i skutki sporu króla z biskupem Stanisławem</p>           | <p>– wyjaśnia przyczyny kryzysu państwa wczesnopiastowskiego</p> <p>– ocenia dokonania Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego</p>                            |
| 5. Rządy Bolesława Krzywoustego        | <ul style="list-style-type: none"> <li>• rządy Władysława Hermana i Sieciecha</li> <li>• podział władzy między synów Władysława Hermana</li> <li>• bratobójcza wojna między Bolesławem i Zbigniewem</li> <li>• najazd niemiecki na ziemie polskie i obrona</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>senior i juniorzy, zasada senioratu</i></p>                                                                              | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>palatyn (wojewoda), testament, zasada senioratu, senior i juniorzy</i></p> <p>– wskazuje na mapie: państwo Bolesława Krzywoustego</p> <p>– opisuje postaci:</p>                                                                                                                                                                                   | <p>– opisuje rządy Władysława Hermana i rolę Sieciecha w jego państwie</p> <p>– przedstawia przebieg konfliktu między Bolesławem a Zbigniewem</p> <p>– opisuje niemiecki najazd w 1109 r. i obronę Głogowa</p> <p>– przedstawia sukcesy Krzywoustego w walkach</p> | <p>– ocenia postawę Bolesława wobec brata</p> <p>– wyjaśnia zasadę senioratu</p> <p>– wyjaśnia, jakie skutki dla państwa mogą mieć wewnętrzne spory o tron</p> | <p>– przedstawia postać Galla Anonima</p> <p>– wyjaśnia znaczenie dostępu państwa do morza</p> <p>– ocenia szanse i zagrożenia wynikające z wprowadzenia zasady senioratu</p> |

|                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                        |                                                                |                                                                                                           |
|-----------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                               | <p>Głogowa</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• podbój Pomorza przez Bolesława Krzywoustego</li> <li>• testament Krzywoustego i jego założenia</li> <li>• terminy: <i>palatyn (wojewoda), testament, zasada senioratu, senior i juniorzy</i></li> <li>• postaci historyczne: Władysław Herman, Sieciech, Zbigniew, Bolesław Krzywousty</li> </ul>                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                              | <p>Władysława Hermana, Sieciecha, Bolesława Krzywoustego i Zbigniewa</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1109 r. i 1138 r.</p>                                                                                                                                  | <p>z Pomorzanami</p> <p>– omawia przyczyny ogłoszenia testamentu Krzywoustego</p>                      |                                                                |                                                                                                           |
| 6. Społeczeństwo w czasach pierwszych Piastów | <ul style="list-style-type: none"> <li>• grody i ich funkcje</li> <li>• życie w grodzie i na podgrodziu</li> <li>• sposoby uprawy roli na ziemiach polskich</li> <li>• podział społeczeństwa w państwie pierwszych Piastów</li> <li>• zakres władzy panującego</li> <li>• powinności poddanych wobec władcy</li> <li>• powstanie rycerstwa w Polsce</li> <li>• terminy: <i>metoda żarowa, gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, posługi, osada służebna, wojowie, drużyna książęca</i></li> </ul> | <p>– posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, danina, posługi</i></p> <p>– przedstawia wygląd i budowę średniowiecznego grodu</p> <p>– opisuje sposoby pozyskiwania ziemi uprawnej i jej uprawiania</p> | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, posługi, osada służebna</i></p> <p>– charakteryzuje grupy ludności w państwie wczesnopiastowskim</p> <p>– omawia zakres władzy panującego w państwie pierwszych Piastów</p> | <p>– przedstawia charakter drużyny książęcej</p> <p>– wyjaśnia powinności ludności względem władcy</p> | <p>– wyjaśnia, czym się różnił wojownik drużyny od rycerza</p> | <p>– wskazuje przykłady nazw miejscowości, które mogły w średniowieczu pełnić funkcję osad służebnych</p> |

|                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                        |
|---------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| * Tajemnice sprzed wieków – Kto spisywał dzieje Polski? | <ul style="list-style-type: none"> <li>• źródła historyczne dotyczące początków państwa polskiego</li> <li>• obiektywizm i prawda historyczna</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienia nazwy źródeł historycznych dotyczących dziejów państwa polskiego za panowania pierwszych Piastów</li> <li>– tłumaczy konieczność weryfikacji prawdziwości źródeł historycznych</li> </ul>                                        | – przedstawia dokonania postaci: Galla Anonima i Wincentego Kadłubka                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | <ul style="list-style-type: none"> <li>– omawia teorie dotyczące pochodzenia Galla Anonima</li> <li>– wymienia przyczyny powstania kronik</li> </ul>                                                                                                      | – określa ramy chronologiczne wydarzeń opisanych w kronikach Galla Anonima i Wincentego Kadłubka                                                                                                                 | – przedstawia przykład innej średniowiecznej kroniki polskiej                                                                                                                          |
| <b>Rozdział VII. Polska w XIII–XV wieku</b>             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                        |
| I. Rozbicie dzielnicowe                                 | <ul style="list-style-type: none"> <li>• walki wewnętrzne między książętami piastowskimi o prymat w Polsce</li> <li>• utrwalenie rozbicia dzielnicowego</li> <li>• osłabienie Polski na arenie międzynarodowej</li> <li>• sprowadzenie Krzyżaków do Polski</li> <li>• najazdy Mongołów i bitwa pod Legnicą</li> <li>• przemiany społeczne i gospodarcze w okresie rozbicia dzielnicowego</li> <li>• terminy: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpółowka</i></li> <li>• postaci historyczne: Władysław Wygnaniec, Leszek Biały, Konrad Mazowiecki, Henryk Pobożny</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy</i></li> <li>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, jakie były przyczyny wewnętrznych walk między książętami piastowskimi</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– poprawnie posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpółowka</i></li> <li>– charakteryzuje państwo polskie podczas rozbicia dzielnicowego</li> <li>– wskazuje na mapie: podział państwa na różne dzielnice oraz ziemie utracone w okresie rozbicia dzielnicowego</li> <li>– omawia postaci: Władysława Wygnańca, Leszka Białego, Konrada Mazowieckiego, Henryka Pobożnego</li> <li>– zaznacza na osi czasu daty: 1226 r., 1227 r., 1241 r.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– opisuje okoliczności sprowadzenia zakonu krzyżackiego do Polski oraz konsekwencje tego wydarzenia</li> <li>– omawia skutki rozbicia dzielnicowego</li> <li>– opisuje kolonizację na ziemiach polskich</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– przedstawia historię zakonu krzyżackiego</li> <li>– wyjaśnia, dlaczego książęta dzielnicowi często nadawali przywileje oraz ziemię rycerstwu i duchowieństwu</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– charakteryzuje sposób walki Mongołów</li> <li>– przedstawia dynastię panującą na Pomorzu Gdańskim w okresie rozbicia dzielnicowego</li> </ul> |

|                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                        |
|-------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 2. Zjednoczenie Polski        | <ul style="list-style-type: none"> <li>• koronacja i śmierć Przemysła II</li> <li>• panowanie Wacława II</li> <li>• rola arcybiskupów gnieźnieńskich i jednolitej organizacji kościelnej w zjednoczeniu dzielnic polskich</li> <li>• przejęcie władzy przez Władysława Łokietka i jego koronacja</li> <li>• rządy Władysława Łokietka</li> <li>• konflikt Łokietka z Krzyżakami i bitwa pod Płowcami</li> <li>• terminy: <i>starosta, Szczerbiec</i></li> <li>• postaci historyczne: Przemysł II, arcybiskup Jakub Świnka, Wacław II, Władysław Łokietek</li> </ul> | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>starosta, Szczerbiec</i>                                                                                                                                                                                                                           | – poprawnie posługuje się terminami: <i>starosta, Szczerbiec</i><br>– wskazuje na mapie: granice państwa polskiego za panowania Władysława Łokietka, ziemie utracone na rzecz Krzyżaków<br>– omawia postaci: Przemysła II, arcybiskupa Jakuba Świnki, Wacława II, Władysława Łokietka<br>– zaznacza na osi czasu daty: 1295 r., 1309 r., 1320 r., 1331 r. | – przedstawia próby zjednoczenia Polski przez książąt śląskich oraz Przemysła II<br>– opisuje, w jakich okolicznościach Władysław Łokietek utracił Pomorze Gdańskie<br>– przedstawia działania Władysława Łokietka na rzecz zjednoczenia kraju<br>– opisuje przebieg konfliktu Władysława Łokietka z Krzyżakami | – wyjaśnia, jaką rolę w zjednoczeniu kraju odegrał Kościół katolicki                                                                                                                                  | – przedstawia wyobrażenie na temat świętego Stanisława jako patrona zjednoczenia kraju                                                                                                                                                                 |
| 3. Czasy Kazimierza Wielkiego | <ul style="list-style-type: none"> <li>• polityka dyplomacji Kazimierza Wielkiego</li> <li>• pokój z zakonem krzyżackim w Kaliszu</li> <li>• przyłączenie nowych ziem do państwa polskiego</li> <li>• reformy Kazimierza Wielkiego</li> <li>• umocnienie granic polskiego państwa</li> <li>• utworzenie Akademii Krakowskiej i skutki tej decyzji</li> <li>• zjazd monarchów</li> </ul>                                                                                                                                                                             | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i><br>– przy pomocy nauczyciela tłumaczy, co zdecydowało o przyznaniu Kazimierzowi przydomka „Wielki”<br>– wyjaśnia znaczenie słów, że Kazimierz Wielki: <i>zastał Polskę drewnianą, a zostawił</i> | – poprawnie posługuje się terminami: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i><br>– wskazuje na mapie: granice monarchii Kazimierza Wielkiego i ziemie włączone do Polski przez tego władcę<br>– zaznacza na osi czasu daty: 1333 r., 1343 r., 1364 r.                                                                                         | – przedstawia i ocenia postanowienia pokoju w Kaliszu<br>– charakteryzuje reformy Kazimierza Wielkiego<br>– wyjaśnia, w jaki sposób Kazimierz dbał o obronność państwa                                                                                                                                          | – wyjaśnia, dlaczego Kazimierz Wielki za najważniejsze uznał reformy wewnętrzne państwa<br>– tłumaczy, jakie znaczenie miało założenie Akademii Krakowskiej<br>– wyjaśnia znaczenie uczty u Wierzyńka | – przedstawia cele oraz konsekwencje układu dynastycznego zawartego przez Kazimierza Wielkiego z Węgrami<br>– wyjaśnia, dlaczego sól należała niegdyś do najdroższych towarów<br>– przedstawia wybrany zamek wzniesiony w czasach Kazimierza Wielkiego |

|                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                     |                                                                                                           |
|---------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                               | w Krakowie <ul style="list-style-type: none"> <li>• ucztą u Wierzyńka</li> <li>• terminy: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i></li> <li>• postać historyczna: Kazimierz Wielki</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | <i>murowaną</i>                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                     |                                                                                                           |
| 4. Unia polsko-litewska                                       | <ul style="list-style-type: none"> <li>• koniec dynastii Piastów na polskim tronie</li> <li>• rządy Andegawenów w Polsce</li> <li>• unia polsko-litewska w Krewie</li> <li>• wielka wojna z zakonem krzyżackim i bitwa pod Grunwaldem</li> <li>• I pokój w Toruniu</li> <li>• unia w Horodle</li> <li>• terminy: <i>Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i></li> <li>• postaci historyczne: Ludwik Węgierski, Jadwiga, Władysław Jagiełło, wielki książę Witold, Paweł Włodkowic, Ulrich von Jungingen</li> </ul> | – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>unia personalna</i><br>– przedstawia dynastię zapoczątkowaną przez Władysława Jagiełłę<br>– przy pomocy nauczyciela opisuje przyczyny i przebieg wielkiej wojny z zakonem krzyżackim | – poprawnie posługuje się terminami: <i>Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i><br>– wyjaśnia przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej<br>– opisuje przebieg bitwy pod Grunwaldem<br>– wskazuje na mapie: granice Wielkiego Księstwa Litewskiego, Krewa, Horodło, Grunwald, Toruń<br>– opisuje postaci: Ludwika Węgierskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, wielkiego księcia Witolda, Pawła Włodkowica, Ulricha von Jungingena<br>– zaznacza na osi czasu daty: 1385 r., lata 1409–1411, 1410 r., 1413 r. | – przedstawia okoliczności objęcia tronu polskiego przez Jadwigę<br>– wymienia postanowienia unii w Krewie<br>– przedstawia postanowienia pokoju w Toruniu<br>– wyjaśnia zasady współpracy między Polską a Litwą ustalone w zapisach unii w Horodle | – charakteryzuje stanowisko polskiej delegacji na soborze w Konstancji<br>– wyjaśnia, dlaczego Akademia Krakowska została przemianowana na Uniwersytet Jagielloński | – uzasadnia twierdzenie, że poglądy Pawła Włodkowica na temat wojen religijnych są aktualne także dzisiaj |
| * Tajemnice sprzed wieków – Jaką bitwę namalował Jan Matejko? | <ul style="list-style-type: none"> <li>• okoliczności powstania obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i></li> <li>• Jan Matejko jako malarz dziejów Polski</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | – przedstawia, kim był Jan Matejko                                                                                                                                                                                                        | – wyjaśnia, w jaki sposób Jan Matejko przygotowywał się do namalowania obrazu                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | – wyjaśnia, dlaczego podczas II wojny światowej Niemcom zależało na zniszczeniu dzieła                                                                                                                                                              | – wymienia cele namalowania obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i><br>– omawia nieścisłości w przekazie historycznym                                                    | – wyjaśnia, jakie warunki powinno spełniać dzieło sztuki, aby można je było traktować jako źródło         |

|                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                       |
|------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>• obrazy jako źródło wiedzy historycznej</li> <li>• znaczenie <i>Bitwy pod Grunwaldem</i></li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                      | obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i>                                                                                                                                                                                                                     | historyczne<br>– omawia inne dzieło Jana Matejki                                                                                                                                                      |
| 5. Czasy świetności dynastii Jagiellonów | <ul style="list-style-type: none"> <li>• okoliczności zawarcia unii polsko-węgierskiej</li> <li>• bitwa pod Warną</li> <li>• panowanie Kazimierza Jagiellończyka</li> <li>• wojna trzynastoletnia</li> <li>• II pokój toruński i jego postanowienia</li> <li>• panowanie Jagiellonów w Czechach i na Węgrzech</li> <li>• terminy: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żold</i></li> <li>• postaci historyczne: Władysław III Warneńczyk, Kazimierz Jagiellończyk, Zbigniew Oleśnicki</li> </ul> | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>wojska zaciężne, żold</i></p> <p>– przy pomocy nauczyciela opisuje okoliczności śmierci Władysława Warneńczyka</p> <p>– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego dla Polski ważne stało się odzyskanie dostępu do morza</p> | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żold</i></p> <p>– wskazuje na mapie: Węgry, Warnę, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, państwa rządzone przez Jagiellonów w drugiej połowie XV w.</p> <p>– omawia dokonania: Władysława III Warneńczyka, Zbigniewa Oleśnickiego i Kazimierza Jagiellończyka</p> <p>– zaznacza na osi czasu daty: 1444 r., 1454 r., 1466 r.</p> | <p>– przedstawia okoliczności zawarcia unii polsko-węgierskiej</p> <p>– charakteryzuje rządy Kazimierza Jagiellończyka</p> <p>– opisuje przebieg wojny trzynastoletniej</p> <p>– przedstawia postanowienia II pokoju toruńskiego</p>                                                 | <p>– wyjaśnia, dlaczego doszło do zawązania Związku Pruskiego</p> <p>– porównuje postanowienia I i II pokoju toruńskiego</p> <p>– uzasadnia twierdzenie, że odzyskanie dostępu do morza miało przełomowe znaczenie dla rozwoju polskiej gospodarki</p> | <p>– przedstawia Jana Długosza jako historyka i wychowawcę przyszłych królów Polski</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego wojska zaciężne pod koniec średniowiecza zastąpiły w bitwach tradycyjne rycerstwo</p> |
| 6. Monarchia stanowa w Polsce            | <ul style="list-style-type: none"> <li>• monarchia patrymonialna i stanowa</li> <li>• wpływ przywilejów nadawanych przez władzę na osłabienie władzy królewskiej</li> <li>• przekształcenie się rycerstwa w szlachtę</li> <li>• przywileje szlacheckie i ich konsekwencje dla władzy królewskiej</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                             | <p>– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>szlachta, sejm walny, izba poselska, senat</i></p>                                                                                                                                                                            | <p>– poprawnie posługuje się terminami: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat</i></p> <p>– przedstawia sejm walny oraz jego skład</p>                                                                                                                                                                                                                         | <p>– wyjaśnia, w jaki sposób rycerstwo przekształciło się w szlachtę</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób szlachta uzyskała wpływ na sprawowanie rządów w Polsce</p> <p>– przedstawia najważniejsze przywileje szlacheckie</p> <p>– wyjaśnia znaczenie konstytucji <i>Nihil novi</i></p> | <p>– przedstawia, kiedy i w jaki sposób doszło do utworzenia stanów w Polsce</p> <p>– tłumaczy różnice między monarchią patrymonialną a stanową</p> <p>– wyjaśnia, jaka jest geneza nazw obu izb sejmiku walnego: izby poselskiej oraz senatu</p>      | <p>– ocenia, jakie szanse i jakie zagrożenie niesło za sobą zwiększenie wpływu szlachty na władzę</p>                                                                                                 |

|  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |  |                                                |  |  |  |
|--|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|------------------------------------------------|--|--|--|
|  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• ukształtowanie się sejmu walnego</li> <li>• konstytucja <i>Nihil novi</i> i jej znaczenie dla ustroju Rzeczypospolitej</li> <li>• terminy: <i>monarchia patrymonialna</i>, <i>monarchia stanowa</i>, <i>przywileje</i>, <i>szlachta</i>, <i>pańszczyzna</i>, <i>konstytucja sejmowa</i>, <i>sejm walny</i>, <i>izba poselska</i>, <i>senat</i></li> </ul> |  | – zaznacza na osi czasu daty: 1374 r., 1505 r. |  |  |  |
|--|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|------------------------------------------------|--|--|--|